

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Українська держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: навчання і користування рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, використання національної символіки, розвиток національних культурних традицій, сповідування своєї релігії, відзначення національних свят, задоволення потреб у літературі, мистецтві, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Україна за етнічним складом населення належить не до поліетнічних, а до переважно моноетнічних держав, в яких ареал розселення одного етносу займає понад 80 % території. Частка державотворчого етносу становить майже 78 % населення, а розселення етнічних меншин має дисперсно-змішаний характер. За даними Всеукраїнського перепису населення (2001) державотворчий український етнос становив абсолютну більшість у всіх областях (навіть у Луганській 58 % населення), лише в Автономній Республіці Крим, яка на сучасному етапі має статус тимчасово окупованої території, частка росіян перевищувала 50 %.

Після проголошення незалежності Україна розпочала активно утворювати власну політико-правову базу регулювання міжетнічних відносин, застосовуючи міжнародну практику захисту прав національних меншин, який нагромадили європейські держави упродовж десятиліть. Важливою гарантією прав і свобод нацменшин є утвердження їхнього правового статусу. У Законі України «Про національні меншини в Україні» 1992 року вперше законодавчо визначено, що «до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою». Насамперед, потрібно надати чітке правове визначення термінів «етнічні меншини», «корінні народи», «місця компактного проживання меншин», «мови меншин», «мовні групи населення», «депортовані за етнічною ознакою особи» та ін.

Захист прав національних меншин в Україні – це система норм принципів, заходів та інституцій, націлене на забезпечення належної реалізації, запобігання порушенню і відновлення порушених прав національних меншин в Україні. Держава на законодавчому рівні гарантує національним меншинам основні категорії прав, зокрема: право на існування і збереження своєї ідентичності, рівну участь у державотворенні, політичні права, отримання фінансової допомоги, юридичного захисту стосовно спеціальних прав національних меншин та ін.

Національне законодавство в етнонаціональній сфері є системою нормативно-правових документів, таких як: Конституція України (1996); Декларація прав національностей України (1991); Закони України: «Про національні меншини в Україні» (1992), «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), «Про громадянство України» (1997), «Про засади державної мовної політики» (2012), «Про культуру» (2011) та ін. Аналіз змісту національного законодавства свідчить, що у ньому закріплені найважливіші міжнародні права щодо захисту національних меншин.

Україна як суб'єкт міжнародно-правових відносин імплементувала міжнародні стандарти щодо захисту прав національних меншин у власне законодавство та державну етнополітику, послідовно використовуючи досвід іноземних країн у цій сфері. Всі ці стандарти зафіксовані у таких документах, як: Міжнародні пакти про права людини (1976); Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992); Документ Копенгагенської наради з людського виміру (1990); Декларація ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин (1992); Резолюція ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (1995); Рекомендації Ради Європи 1201 (1993); Віденська декларація та додатки до неї (1993); Рамкова Конвенція Ради Європи про захист національних меншин (1994); Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (1996); Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин (1998); Лундські рекомендації про ефективну участь національних меншин у суспільно-політичному житті (1999) і ін. З метою захисту прав національних меншин Українська держава співпрацює з багатьма міжнародними організаціями, зокрема: ООН та його структурними підрозділами, а також з ОБСЄ, Радою Європи, ЄС та ін.,

розвиває двосторонні відносини у цій сфері з окремими державами (Литвою, Молдовою, Польщею, Угорщиною, Словаччиною, Німеччиною, Румунією, ін.).

Україна намагається протидіяти дискримінації осіб за національною ознакою. Прийняття антидискримінаційного законодавства було однією із вимог з боку Європейського Союзу відповідно до Плану дій з візової лібералізації, який українська сторона отримала 22 листопада 2010 року на саміті Україна – ЄС.

На сучасному етапі організаційно-правові засади запобігання та протидії дискримінації визначені Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (6 вересня 2012 року, зі змінами, внесеними від 13 травня 2014 року).

Отже, питання національних меншин завжди були та є актуальними, що належать до таких соціальних питань, які потребують постійного дослідження.

Джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Рафальський І. Суб'єкти права на самовизначення : Наукові записи С. 140–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2013_4_14
3. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : Навчальний посібник. С. 20 URL : https://lvivpravo.at.ua/_ld/3/312_-2007--2.pdf

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Настасяк І. Ю.